

Linkuri mai importante despre Uniunea Europeană

Comisia Europeană
<http://ec.europa.eu>

Comisia Europeană – Directoratul General pentru Extindere – Programul PHARE
http://ec.europa.eu/enlargement/financial_assistance/phare/index_en.htm

Comisia Europeană – Directoratul General pentru Politica Regională
http://ec.europa.eu/regional_policy

Comisia Europeană – Directoratul General pentru Afaceri economice și financiare:
http://ec.europa.eu/comm/economy_finance

Consiliul Uniunii Europene
<http://www.consilium.europa.eu>

Parlamentul European
<http://www.europarl.europa.eu>

Curtea Europeană de Justiție
<http://curia.europa.eu>

Curtea Europeană de Conturi
<http://eca.europa.eu>

Comitetul Economic și Social
<http://eesc.europa.eu>

Comitetul Regiunilor
<http://cor.europa.eu>

Banca Centrală Europeană
<http://www.ecb.int>

Banca Europeană de Investiții
<http://eib.eu.int>

Reprezentanța Comisiei Europene în România
<http://www.infoeuropa.ro>

Misiunea Permanentă a României pe lângă Uniunea Europeană
<http://ue.mae.ro>

Centrul Român de Informare de la Bruxelles
<http://www.roinfocentre.be>

Uniunea Europeană în lume:
<http://ec.europa.eu/comm/world>

Programul de Cooperare Transfrontalieră ENPI
Ungaria-Slovacia-România-Ucraina

Programul este cofinanțat de către
Uniunea Europeană

Parteneriat fără frontiere

ROBERT GINDELE-LIVIU MARTA CRISTIAN VIRAG

TEZAURE ARHEOLOGICE DIN JUDEȚUL SATU MARE

Археологічні скарби
повіту Сату-Мапе

Archaeological treasure
from Satu Mare County

MUZEUL JUDEȚEAN
SATU MARE

Acest material este publicat în cadrul proiectului „BREAKING-THROUGH COOLture - European values and common future”, derulat de către Muzeul Județean Satu Mare, cu sprijinul financiar al Uniunii Europene prin Programul Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENPI CBC Programme 2007-2013

© Muzeul Județean Satu Mare

Publicația sau părți ale acesteia pot fi reproduse numai cu permisiunea autorilor.

Editor: Muzeul Județean Satu Mare

„Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.”

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GINDELE, ROBERT

Tezaure arheologice din județul Satu Mare / Gindele Robert,
Liviu Marta, Virag Cristian. - Satu Mare : Editura Muzeului Sătmărean,
2014

Bibliogr.

ISBN 978-973-1843-72-8

I. Marta, Liviu

II. Virag, Cristian

902/904

069(498 Satu Mare)

Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENPI
Cross-border Cooperation Programme

Joint Technical Secretariat (JTS)

VÁTI Nonprofit Kft.

Gellérthegy u. 30-32.

H-1016 Budapest, HUNGARY

<http://www.huskroua-cbc.net>

E-mail: info@huskroua-cbc.net

Traducere text: Adriana Costin (engl.); Svyatoslav Vasko (ucr.)

TEZAURE ENEOLITICE/ENEOLITHIC TREASURES/

СКАРБИ ЕНЕОЛІТУ (C. Virag).....3

Urziceni - Vamă (Eneolitic; a doua jum. a mil. V a. Chr.).....3

Урзічені - Вама (Енеоліту; друга половина V тисячоліття до н.е.)4

Urziceni - Vamă (Eneolithic; second half of the 5th millennium BC.).....6

Cămin - Podul Crasnei (Eneolitic; a doua jum. a mil. V a. Chr.).....8

Камін - Подул Красней (Енеоліту; друга половина V тисячоліття до н.е.).....8

Cămin - Podul Crasnei (Eneolithic; second half of the 5th millennium BC.).....9

OFRANDE DE BRONZ/BRONZE OFFERINGS/

ПРИНОШЕННЯ ЕПОХИ БРОНЗУ (L. Marta).....9

Arme și unelte de bronz descoperite la Pir.....9

Зброя та бронзові знаряддя, знайдені в Пір10

Bronze Weapons and Tools Discovered at Pir12

Ofranda de piese preistorice de la Ciumești.....13

Приношення доісторичних предметів з Чумешті.....15

The Offering of Prehistoric Artefacts from Ciumești.....16

TEZAURE ANTICE/ANCIENT TREASURES/

СТАРОДАВНІ АНТИЧНІ (R. Gindele).....17

Lux și cotidian. Fibula de argint de la Culciu Mare - Bogilaz.....17

Розкіш і повсякдення. Срібна фібула з Кулчу Маре - Богілаз17

Luxury and Everyday Life. The Silver Fibula from Culciu Mare - Bogilaz.....18

Mormântul de inhumare de la Dindești-Grădina lui Negreanu19

Могила трупоположення в Діндешти - Сад Негряну.....19

The Inhumation Grave from Dindești - Negreanu's Garden20

Bibliografie selectivă/Вибрана бібліографія/Selected Literature.....20

Urziceni - Vamă; M 29.
Урзічені - Вама; М 29.
Urziceni - Custom; M 29.

TEZAURE ENEOLITICE/ENEOLITHIC TREASURES/СКАРБИ ЕНЕОЛИТУ

Urziceni - Vamă (Eneolic; a doua jum. a mil V a. Chr.)

Necropola eneolitică de la Urziceni - Vamă a fost descoperită ca urmare a cercetărilor arheologice preventive determinate de construirea punctului de frontieră de la Urziceni, pe granița româno-maghiară, precum și de construirea unor magazine Duty Free între cele două vămi. Necropola este situată pe terasa văii mlaștinoase a Pârâului Negru.

Necropola eneolitică de la Urziceni a fost descoperită în anul 2003, cu ocazia construirii unor Duty Free Shops fiind descoperite 17 morminte enolitice *in situ*, precum și alte trei morminte distruse de intervențiile antropice. Ne aflăm în fața celei mai mari necropole eneolitice aparținând culturii Bodrogkeresztúr din România. Ca o consecință a acestui fapt, am dorit continuarea cercetărilor în zonă, reusind în 2005 să cercetăm alte 20 de morminte eneolitice. În 2014 au fost continuante cercetările, fiind descoperite alte 28 de morminte, numărul total ajungând astfel la 68.

Numărul și corelația mormintelor în necropolă sunt semnificative pentru statutul social și pentru locul individului în societate. Cimitirele sunt de regulă de dimensiuni medii, cca. 50 de morminte, fiind poziționate în zone joase mlaștinoase sau pe grinduri puțin înalte, neinundabile. Înhumații se află poziționați la mică adâncime, până la 50 de cm. De remarcat că mormintele sunt dispuse pe șiruri, fără ca acestea să se suprapună sau intersecteze, fapt ce relevă că înmormântările se fac într-o perioadă scurtă de timp și sunt marcate printr-un semn tombal.

În această epocă predomină înhumația, defuncțul fiind așezat în poziție chircită, orientat E-V, culcat pe partea stângă sau dreaptă, cu capul orientat spre V sau E. Se pare că poziționarea pe o parte sau alta este determinată de sexul defuncțului, respectiv femeile sunt chircite pe partea stângă, iar barbații pe partea dreaptă. Diferențele dintre sexe continuă și în ceea ce privește inventarul funerar. În mormintele de femei numărul vaselor este mai mare, 6-7 vase, așezate de jur-imprejurul mortului, iar în zona bazinului se găsesc în multe cazuri șiraguri de mărgele de scoică, probabil utilizate la ornamentarea vestimentației. La bărbați numărul de vase este semnificativ mai mic, 1-2 vase, poziționate de regulă în zona picioarelor, alături de care se găsesc unelte de piatră sau cupru, respectiv vârfuri de săgeți, cuțite, răzuitoare, străpungătoare.

Necropola aparținând culturii Bodrogkeresztúr se remarcă printr-un inventar spectaculos, cu numeroase vase ceramice, piese de cupru (podoabe și arme), podoabe din scoică spondylus, piese litice (vârfuri de săgeți, lame). Unul dintre cele mai spectaculoase morminte este M 29/2005 care cuprinde în inventarul funerar două piese de podoabă din aur.

Cele două piese de aur au fost descoperite în M 29, mormânt de înhumație cu scheletul depus în poziție chircită, orientat E-V (100°), culcat pe partea stângă, cu capul orientat spre E. Brațele sunt dispuse de-a lungul cutiei toracice, antebrățele flexate în față, picioarele în poziție ghemuită, tibiile flexate în unghi de 60°. Groapa mormântului este de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Mormântul aparține unei femei (25-30 de ani) și cuprindea în inventarul funerar: două podoabe de aur descoperite în zona craniului, precum și 5 vase ceramice: vas de tip „oală de lapte”, cu două torți perforate amplasate pe buza vasului, poziționat la încheietura măinii stângi; strachină cu buza ușor evazată poziționată cu rol de capac pe vasul de tip „oală de lapte”; oală puternic bombată, cu două torți perforate poziționată în zona bazinului; vas de tip „ghiveci de flori” cu doi butoni-apucători, poziționat între bazin și călcâiul piciorului; strachină păstrată fragmentar, poziționată în zona picioarelor.

Prima podoabă de aur a fost descoperită în orificiul vertebral al primei vertebre (Atlasul), iar a doua podoabă în pământul din calota craniană. Alături de podoabe și vase ceramice au fost

descoperite oase de animale, reprezentând ofrande alimentare.

Pentru teritoriul României se cunoaște o singură descoperire cu astfel de piese, la Ostrovul Corbului (județul Mehedinți), în M 22. În ambele cazuri este vorba despre morminte de femei, piesele fiind descoperite în zona craniului. Autorii cercetării asociază cei trei "bumbi" cu 7 mărgele de scoică, sugerând că ar face parte dintr-un colier. În cazul descoperirii de la Urziceni, nu avem în inventarul mormântului mărgele, care să sugereze apartenența acestor piese la un colier și înclinăm a crede că este vorba de fapt de ace de păr, realizate probabil din lemn, al căror cap este îmbrăcat în foită de aur. Podoabele sunt de formă conică, cu indoire în unghi drept la bază, prin cutare, realizată prin batere, din foită de aur. Vârful este aplatizat.

Două piese de aur au fost descoperite în M 41/2014, aparținând unei femei de 23-29 de ani. Pieselete sunt de formă conică, cu indoire în unghi drept la bază, prin cutare, realizate prin batere, din foită de aur. Sunt ornamentate cu 6 striuri, flancate de câte o bandă de siruri de puncte, realizate prin batere de la exterior spre interior. Pieselete au fost descoperite în zona capului, pe o parte și pe alta a calotei craniene.

Alte două piese de aur au fost descoperite în M 63/2014, aparținând unui copil de 3-4 ani. Pieselete au corpul inelar, cu un orificiu central, cu o prelungire trapezoidală, cu patru perforații ușor neregulate, realizate cu dornul, prin ciocănire. Între perforații și corpul inelar se observă urme de dorn de la alte încercări de perforare a piesei. Pieselete au fost descoperite în zona capului, pe o parte și pe alta a calotei craniene.

Урзічені - Вама (Енеоліту, друга половина V тисячоліття до н.е.)

Енеолітичний некрополь Урзічені - Вама був виявлений в результаті рятувальних археологічних досліджень перед будівництвом прикордонного пункту в селі Урзічені на румунсько-угорському кордоні та для будівництва магазинів Duty Free (безмитної торгівлі) між двома митницями. Некрополь розташований на терасі болотистої долини річки Параул Нетру. Енеолітичний некрополь Урзічені був виявлений у 2003 році під час будівництва магазину Duty Free Shop (безмитної торгівлі), де були зафіксовані 17 енеолітичних могил, які збереглися повністю на місці їх виявлення (in situ), а інші три могили були зруйновані втручанням людини. Тут ми маємо справу з найбільшим енеолітичним некрополем культури Бодрогкерестур у Румунії. У ході цього дослідження, яке продовжувалося в зоні в 2005 році, ми вивчили ще 20 енеолітичних поховань. Кількість і кореляція поховань некрополя має велике значення для соціального статусу і місця людини в суспільстві. Могильники, як правило, середнього розміру, близько 50 могил, були розміщені в болотистих низовинах або на невисоких, незатоплюваних пагорбах. Поховані знаходяться на невеликій глибині, до 50 см. Слід зазначити, що поховання розташовані рядами, які не перекривають і не перетинають один одного. Це показує, що похорони здійснювалися

Podoabă aur, M 29/2005, Urziceni, jud. Satu Mare.

Золоті прикраси, М 29/2005, Урзічені, повіт Сату Маре.

Golden Adornments, M 29/2005, Urziceni, Satu Mare County.

протягом короткого періоду часу і були відмічені могильним знаком.

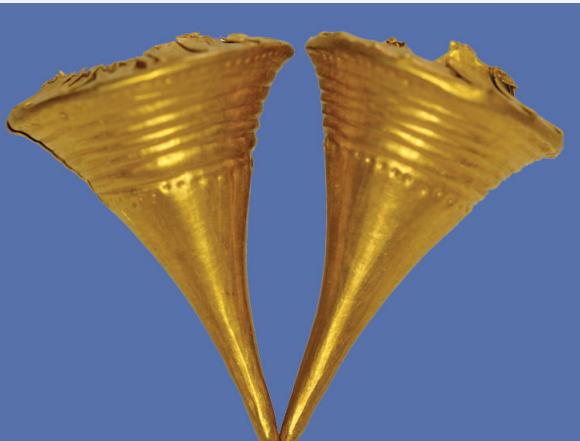
У цю епоху переважає інгумація. Померлий покладений у скорченому положенні, лежачи на лівому чи правому боці, головою на схід або захід. Схоже, що позиція померлого на одному або іншому боці, визначається статтю померлого, тобто жінки лежать на лівому боці, а чоловіки - на правому.

Відмінності між статтю стосуються і похоронного інвентарю. У жіночих могилах кількість посуду більша, 6-7 зразків, розміщених навколо померлої, а в зоні тазу, в багатьох випадках, знаходяться намиста з раковин, які ймовірно, використовувалися для прикрашення одягу. У чоловіків кількість посуду значно менша, 1-2 зразки, які, як правило, розміщені біля ніг разом з виробами з каменю або міді: стріли, ножі, скребачки, пронизі. Некрополь характеризується багатим інвентарем з численним керамічним посудом, мідними предметами (прикраси і зброя), прикрасами з раковин типу *Spondylus* (хрест), кам'яними предметами (наконечники стріл, ножі). Одна з найбільш багатих могил є М 29/2005, похованій інвентар якої включає дві золоті прикраси.

Обидва золоті предмети були знайдені в М 29, могилі з похованням у скорченому положенні, орієнтованим на схід-захід (100°). Покійник лежить на лівому боці, головою на схід, і належить культурі Бодрогкерестур. Руки розташовані вздовж трудині клітки, передпліччя зігнуті вперед, зігнуті ноги; гомілки зігнуті під кутом 60°. Яма поховання прямокутна з заокругленими кутами. Поховання належить жінці 25-30 років. Могила містила похоронний інвентар: дві золоті прикраси, знайдені біля черепа і п'ять зразків керамічного посуду: чаша, типу "горщик для молока", з двома перфорованими ручками, розташованими на отворі горшка, який знаходився біля лівого зап'ястя; чаша з отвором злегка скошена, яка виконувала роль кришки для посуду типу "горщик для молока"; горщик сильно вигнутий з двома перфорованими ручками, розташований у зоні тазу; посудина типу "квіткового горщика" з двома кнопками-застібками, розташований між тазом та п'ятою стопи; горщик, який зберігся фрагментарно, розташований біля ніг.

Перша золота прикраса була знайдена в отворі першого спинного хребця (атласа), а друга - у землі, яка знаходилася у черепній коробці. Поряд з прикрасами і керамічним посудом були виявлені кістки тварин, що представляли приношення їжі. Для Румунії відома одна знахідка з такими предметами у селі Остронул Корбулуї, у М 22.

В обох випадках в похованнях жінок предмети були виявлені в черепній коробці. Автори дослідження пов'язують ті три "кнопки" з 7 перлами з раковини припускаючи, що вони були частиною намиста. У випадку знахідки з села Урзічені, у нас немає в інвентарі перлів,

Podoabe aur, M 41/2014, Urziceni, jud. Satu Mare.
Золоті прикраси, М 41/2014, Урзічені, повіт Сату Маре.
Golden Adornments, M 41/2014, Urziceni, Satu Mare County.

які б припускали, що вони належать намисту, тому вважаємо, що це насправді шпильки, ймовірно, з дерева, чия голівка обгорнула у золотий лист. Прикраса має конічну форму, звужується під прямим кутом, в основі зігнута за допомогою кування; сусальне золото. Кінчик ущільнюється. Невелика частина конуса і половина загнутої частини відсутні.

Прикраса має конічну форму, звужується під прямим кутом, в основі зігнута за допомогою кування, з сусального золота. Невелика частина загнутої частини відсутня. Два золоті предмети були знайдені в М 41/2014. Вони належали жінці віком 23 - 29 років. Предмети конічної форми, вигнуті під прямим кутом при основі, зроблені куванням з сусального золота, прикрашені шістьма канавками, оточеними смугою з послідовних крапок, вироблених куванням ззовні у середину. Предмети були знайдені в області голови по обидва боки черепа.

Два золоті предмети були знайдені в М 63/2014 і належать дитині віком 3-4 років. Предмети мають кільцевий корпус з центральним отвором із трапецієподібним продовженням, з чотирма трохи неправильної форми перфораціями, що зроблені дорном за допомогою куванням. Між отворами і кільцевим корпусом спостерігаються сліди дорну, зроблені іншими спробами проткнути предмет. Предмети були виявлені в області голови з двох боків черепа.

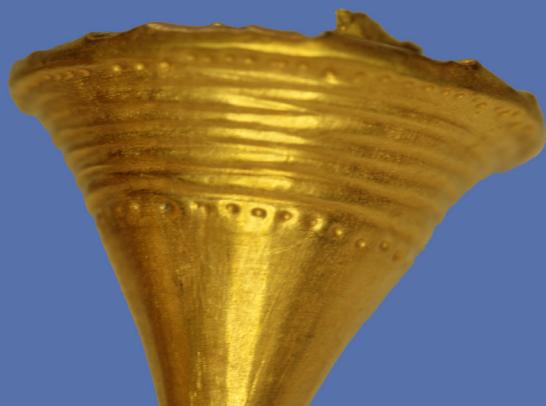
Urziceni - Vamă (Eneolithic; second half of the 5th millennium BC.)

The Eneolithic necropolis from Urziceni - Vamă was discovered as a result of the preventive archaeological investigations carried out on the site where the border crossing point building was to be built at Urziceni, on the Romanian-Hungarian border and some Duty Free Shops were also to be built between the two customs. The necropolis is located on the terrace of the marshy valley of the Pârâul Negru (the Black Brook).

The necropolis at Urziceni was discovered in 2003 during the constructions of some Duty Free Shops and comprised 17 Eneolithic graves *in situ* and three other graves destroyed by human intervention. We are facing the largest Eneolithic necropolis of the Bodrogkeresztúr culture in Romania. As a consequence of this fact, we wanted to continue the research in the area and

therefore we managed to explore other 20 Eneolithic tombs in 2005. In 2014 the archaeological excavations continued being discovered 28 graves. The total number of the graves is now 68.

The number of graves in the cemetery and the correlations among them are significant for the social status and for the individual's place in society. The cemeteries were usually of medium size; approximately 50 graves were placed in marshy lowlands or slightly tall grinds. The buried were at a shallow depth, down to

Podoabă aur, M 41/2014, Urziceni, jud. Satu Mare.

Золоті прикраси, M 41/2014, Урзічені, повіт Cary Mape.

Golden Adornments, M 41/2014, Urziceni, Satu Mare County.

50 cm. It is important to note that the graves were arranged in rows without them overlapping or meeting, which fact shows that funeral rituals were brief and were marked by a tomb-like sign.

That age was dominated by inhumation. The deceased was placed in a crouched position, facing east or west, lying on their left or right side, their head facing west or east. It appears that the position of the deceased on one side or the other was determined by their sex, namely women were laid crouched on the left and men on the right. The difference between the genders was followed by the funerary inventory. Women graves contained a higher number of vessels, 6-7 vessels, laid all around the deceased and strings of shell beads, which probably used to decorate clothing, around the pelvis area. In men graves, the number of vessels is significantly lower, 1-2 vessels, usually placed in the legs area together with stone or copper tools namely arrow points, knives, scrapers, piercers.

The necropolis of the Bodrogkeresztúr culture is characterized by a spectacular inventory with numerous pieces of pottery or copper (adornments and weapons), adornments made of Spondylus shell, lithic pieces (arrowheads, blades). One of the most spectacular funerary inventories was that of grave M 29/2005 which comprised two golden adornments.

The two pieces of gold were found in M 29, a grave with the deceased in a crouched position, oriented east-west (100 degrees), laid on the left side with the head facing the east. The arms were arranged along the chest, the forearms flexed, the legs crouched, the shins bent at an angle of 60 degrees. The pit is rectangular, its corners were rounded. The grave belonged to a woman (between 25-30 years old). The funerary inventory of the grave contained: two golden adornments discovered in the skull area and five ceramic vessels: a "milk pot"-like vessel with two perforated handles located on the rim of the vessel laid near the left wrist, a bowl with a slightly flaring rim laid as a lid for the "milk pot"-like vessel, a strongly concave pot with two perforated handles laid near the basin, a vessel of the "flowerpot" type with two grabbing buttons laid between the pelvis and the heel and a fragmentary bowl, in the feet area. The first golden adornment was discovered in the hole of the first vertebra (the Atlas) and the second adornment was found in the soil inside the skull. Animal bones were found along with adornments and pottery vessels representing food offerings.

In Romania, there is only one discovery known with such pieces that is at Ostrovul Corbului (Mehedinți County), in grave M 22. In both cases we deal with women graves and the pieces were discovered in the skull area. The authors of the research associate the three little beads ("bumbi") and 7 shell beads suggesting they were part of a necklace. The discovery from Urziceni doesn't comprise beads in its grave inventory to suggest they were part of a necklace and we believe they were actually

Podoabe aur, M 63/2014, Urziceni, jud. Satu Mare.

Золоті прикраси, М 63/2014, Урзічені, повіт Сату Маре.

Golden Adornments, M 63/2014, Urziceni, Satu Mare County.

hairpins, probably made of wood, whose head was wrapped in golden foil. The adornment is tapered, with a bend in right angle at the bottom that resulted from a folding, made by beating, from golden foil. The tip is flattened.

Two golden pieces were discovered in the grave M 41/2014, belonging to a woman having 23-29 years at the time of death. The objects have conical shape, bent in right angle at the base through wrinkling, made through hammering from a golden leaf. They are decorated with six striations flanked by bands of rows of dots, made through hammering from outside towards inside. The objects were discovered near the head, on both sides of the skull.

Other two golden pieces were discovered in the grave M 63/2014, belonging to a child aged 3 to 4. The objects have annular body, with a central orifice, with a trapezoidal extension, with four perforations slightly irregular, made with a punch through hammering. Between perforations and the annular body are visible punch traces from other trials of perforating the pieces. The objects were discovered near the head, on both sides of the skull.

Cămin – Podul Crasnei (Eneolicic; a doua jum. a mil V a. Chr.)

Necropola eneolitică de la Cămin – Podul Crasnei a fost descoperită ca urmare a unor lucrări de hidroameliorații realizate în perioada 1981-1984, ocazie cu care a fost descoperită o aşezare și o necropolă eneolitică. În cadrul necropolei, ca urmare a săpăturilor de salvare, au fost descoperite 9 morminte de înhumare. Cel mai bogat inventar se regăsește în M 6, scheletul se află în poziție chirică, culcat pe partea stângă, orientat E (capul)-V. Inventarul mormântului constă dintr-o podoabă de aur, descoperită lângă omoplatul mâinii stângi, ușor spre piept precum și 6 vase ceramice: vas miniatural; vas tip "ghiveci de flori"; oală cu corpul zvelt; oală cu picior scund; fructieră cu picior; strachină tronconică, fragmentară, ornamentată prin canelură. Piesa de aur reprezintă o podoabă capilară, ac de năframă sau ac de păr.

Podoaba de aur este compusă din două părți: un corp conic (cap ornament), cu îndoire în unghi drept la bază, prin cutare, ornamentat cu linii circulare. Corpul podoabei este de formă cilindrică ornamentat cu 6 registre formate din câte 4 striuri fiecare. Este realizată prin batere din foită de aur.

Камін - Подул Красней (Енеоліт; друга половина V тисячоліття до н.е.)

Енеолітичний некрополь в сели Камін - Подул Красней був виявлений під час гідрологічних робіт у 1981-1984 роках, де разом з ним було виявлено і енеолітичне поселення. На території некрополю в ході рятувальних розкопок було виявлено 9 поховань ям. Найбагатший інвентар знаходитьться в М6. Скелет знаходитьться в зігнутому положенні, лежить на лівому боці направлений на схід, голова направлена на захід. Інвентар могили складається із золотої прикраси, виявленої поруч з лопаткою лівої руки, злегка зігнутої до грудей, і

Podoabă aur, M 6/1981, Cămin, jud. Satu Mare.

Золоті прикраси М 6/1981, Камін, повіт Сату Маре.
Golden Adornments, M 6/1981, Cămin, Satu Mare County.

6 зразків керамічного мініатюрного посуду: посуд типу “горщик для квітів”; горщик зі струнким корпусом; горщик з короткою ніжкою; ваза для фруктів на ніжці; фрагментарна конічна чаша, оздоблена пазом. Золотий предмет - це прикраса для волосся, шпилька для хустки або для волося.

Золота прикраса складається з двох частин: конічне тіло, під прямим кутом в основі, зігнута за допомогою кування, прикрашена круговими лініями. Тіло (корпус) прикраси циліндричний, оздоблений шістьма регістрами кожен з них складається з 4 канавок. Виготовлена куванням із сусального золота.

Cămin – Podul Crasnei (Eneolithic; second half of the 5th millennium BC.)

The Eneolithic necropolis of Cămin - Podul Crasnei was discovered within the hydrological works made between 1981-1984, when there were discovered an Eneolithic settlement and necropolis. Nine graves were found in the cemetery within the rescue excavations. The richest inventory was found in grave M6. The skeleton was in a crouched position, laid on the left side, facing the east (the head) - west. The grave inventory consisted of a golden adorment discovered near the left hand shoulder blade, slightly towards the chest and six ceramic vessels: a miniature vessel, a “flowerpot” type vessel, a slender bodied pot, a short footed pot, a footed fruit bowl, a fragmentary tapered bowl decorated by grooves. The golden piece is a hair or scarf pin.

The golden ornament consists of two parts: a tapered body (head ornament), with a bend in right angle at the bottom that resulted from a folding, decorated with circular lines. Its body is cylindrical with six sets of 4 stria'ionseach. It is made by beating from golden foil.

OFRANDE DE BRONZ/BRONZE OFFERINGS/ ПРИНОШЕННЯ ЕПОХИ БРОНЗУ

Arme și unelte de bronz descoperite la Pir

Depozitul de bronzuri de la Pir cuprinde un grup de 37 (sau 38) de arme și unelte, ce au fost descoperite inițial cu ocazia lucrărilor agricole, iar apoi au fost recuperate cu ajutorul detectorului de metale de către specialiștii Muzeului Județean Satu Mare. Într-o primă fază, în anul 1998, au fost descoperite un număr de opt topoare cu gaura de înmănușare verticală (celturi), piesele fiind recuperate pe seama Muzeului din Carei de János Németi. După opt ani profesorul Endre Szász a mai recuperat două celturi în urma lucrărilor agricole, pe care le-a adus la Muzeul Județean Satu Mare. În urma observațiilor de teren s-a constat că piesele au fost descoperite în pământul arat într-un perimetru restrâns, cu latura lungă de 8 m și latura scurtă de 6 m. În final depozitul este format din: 25 celturi (masive sau mici, cu tâișul lățit), 13 fragmente ce provin de la șase sau șapte seceri, trei vârfuri de lance și trei fragmente ce provin de la piese a căror funcționalitate nu a putut fi determinată. Atât formele de seceri, cât și combinația de celturi trimit spre o compoziție specifică seriei de depozite Moigrad-Tăuteu, serie datată în perioada Ha B1 (ce corespunde în mare sec. X a. Chr.). În ce privește analogile, cea mai apropiată geografic este descoperirea de la Sărvăzel, care conține toate categoriile de piese de la Pir, având în plus și un fragment de turtă de bronz. Ca și structură (compoziție și proporții), depozitul de la Pir se asemănă cu acela din localitatea bănățeană Jupalnic, format de asemenea din trei vârfuri de lance, câteva seceri și multe celturi. Alături de câteva piese în plus, structura depozitului de la Pir se regăsește și în structura depozitelor de la Cămin și Hida.

În ce privește stabilirea cauzelor îngropării depozitului, pot fi luate în calcul atât elemente

generale privind interpretarea depozitelor de bronzuri, cât și elemente specifice, determinate de locul de descoperire. În general, pentru piesele care au o compoziție repetitivă se consideră că această repetiție este determinată de existența unor reguli, care trimit spre anumite percepțe de depunere a ofrandelor. Aceeași idee ar sugera-o și brutalizarea intenționată pe care au suferit-o unele piese înainte de îngropare. Obiceiul constatat și în cazul depozitului de la Sârvăzel, este evident la Pir în cazul unui topor rupt în două fragmente, respectiv în cazul unuia dintre vârfurile de lance care are aplicată o tăietură. Dacă depunerea de la Sârvăzel a fost descoperită într-o așezare deschisă a culturii Gáva, ofranda de la Pir a fost îngropată pe un bot de terasă ce intră în Valea Ierului, într-o zonă nelocuită. Depozitul de la Pir ar putea fi în legătură cu așezarea fortificată aflată pe o peninsula din Valea Ierului, la cca. 3 km în direcția localității Andrid. Legătura dintre cele două descoperiri poate fi luată în calcul de asocierea de depuneri de ofrandă - fortificații, intuită de cercetători în urmă cu decenii și accentuată de descoperirile recente de bronzuri cu ajutorul detectoarelor de metale. Această asociere se evidențiază și în cazul ofrandei de la Pir / fortificației de la Andrid prin faptul că accesul în fortificație se facea dinspre Pir. Acest fapt este indicat de structura sistemului de fortificație al așezării, mult mai elaborat în direcția dinspre Pir, în comparație cu palisada simplă de pe celelalte laturi, înconjurate de largi zone mlaștinoase.

Dacă se împinge mai departe logica asocierei fortificație/ofrandă de bronzuri ne întrebăm dacă aceasta nu ar putea fi cheia pentru dezlegarea enigmei marelui tumul de la Pir. Integrarea sa în sistemul fortificație/tumul/ofrandă de bronzuri este susținută de amplasarea sa în punctul în care pe impozantă terasă a Ierului urcă „Drumul Poștei”, drum care de secole străbate mlaștinile din Valea Ierului prin zona fortificației de la Andrid. Fără îndoială că acea comunitate care a avut capacitatea de a construi un sistem de fortificare pe o lungime de 1660 m a avut și posibilitatea de a construi un tumul impresionant, cu un diametru de 50 m și cu o înălțime de peste 10 m.

Зброя та бронзові знаряддя, знайдені в Пір

Бронзовий скарб з Пір складається з 37 екземплярів (або 38) зброї та знарядь праці, частина яких спочатку була знайдена під час сільськогосподарських робіт, а інші були виявлені потім за допомогою металошукача фахівцями Повітового музею Сату Маре. На першому етапі, в 1998 році, Янош Нейметі та працівники музею міста Карей знайшли вісім втульчатих сокир з вушком (кельтів). Через вісім років професор Ендре Сас також під час сільськогосподарських робіт, знайшов два кельти, які були передані Повітовому музею Сату Маре. Внаслідок польових спостережень було встановлено, що предмети були виявлені в орній землі на невеликій площі довжиною 8 м та ширину 6 м. Отже, скарб складається з 25 кельтів (масивні або маленькі, з плоским лезом), фрагментів шести серпів з язикоподібним руків'ям, трьох вістрів стисів і трьох фрагментів предметів, призначення яких визначити неможливо. Як форми серпів, так і комбінація кельтів вказують, що за складом вони характерні до скарбу Мойград-Таутеу, який датується періодом На B1 (що відповідає Х століттю до н.е.). Щодо аналогій, то найближчою, з географічної точки зору, є знахідка з Сарвазел, яка містить всі категорії предметів з Пір, включаючи додатково і фрагмент бронзового зливку. За структурою (склад і пропорції) скарб з Пір схожий зі знайденим у банатському селі Жупалник, який також складається з трьох наконечників списів, декількох серпів і багатьох кельтів. Поряд з декількома додатковими предметами, структура скарбу з Пір аналогічна структурі скарбу з сіл Камін і Хіда.

Що стосується визначення причин заховання скарбів, то можна взяти до уваги як загальні елементи інтерпретації бронзових скарбів, так і специфічні елементи, що

Arme și unele de bronz descoperite la Pir.
Зброя та бронзові знаряддя, знайдені в Пір.
Bronze Weapons and Tools Discovered at Pir.

визначаються місцем їх відкриття. Взагалі для предметів, які мають повторюваний склад, вважається, що це повторення визначається наявністю правил, які вказують на певні правила покладання приношень. Цю ж ідею підтверджує і навмисне пошкодження деяких предметів, перед захованням. Цей звичай зафікований у випадку скарбу з Сарвазел, очевидний і в скарбі з Пір у вигляді розбитої на два фрагменти сокири, а також одного наконечника спису, на який був нанесений поріз. Якщо скарб із Саварзел був виявлений на відкритому поселенні культури Гава, то приношення з Пір було заховано на вершині тераси, яка входить в Долину Ер, в безлюдній місцевості. Взагалі скарб із Пір може бути пов'язаний з укріпленим поселенням, розташованим на півострові долини Ер, яке знаходиться за 3 км у напрямку села Андрід. Зв'язок між цими двома знахідками може бути взятий до уваги завдяки комбінації заховання-укріплення, інтуїтивно визначені дослідниками десятиліттями тому, і посиленій недавніми відкриттями бронз за допомогою металошукачів. Ця комбінація прослідовується і у випадку заховання з Пір/укріплення з Андрід, тому що доступ до укріплення робився з боку Пір. Про це свідчить структура фортифікаційної системи поселення, більш складніша в напрямку від Пір, в порівнянні з простою палісадовою (стінами) інших сторін, оточених великою болотистою територією.

Якщо наполягати на логіці зв'язку укріплення/приношення бронз виникає питання, чи не може бути він ключем до розгадки таємниці великого кургану з Пір. Інтеграція його в систему укріплення/курган/приношення бронзи підтримується його розміщенням у точці, де на вражаючій терасі Ер піднімається “Поштова Дорога”, дорога, яка століттями перетинає болота долини Ер у зоні укріплення Андрід. Немає сумнівів, що громада, яка змогла тут побудувати систему укріплень довжиною у 1660 м мала і можливість побудувати значний курган діаметром у 50 м і висотою більше 10 м.

Bronze weapons and tools discovered at Pir

The bronze hoard from Pir comprises a group of 37 (or 38) weapons and tools that were ploughed up and then recovered with a metal detector by specialists of the Satu Mare County Museum. In a first stage of recovery, eight socketed axes were discovered by János Németi in 1998, and recorded at the Museum of Carei. After eight years, Professor Endre Szász recovered two more socketed axes which had been ploughed up, specimens that he brought to the Satu Mare Museum. The pieces were discovered in a ploughed field, in a restricted area 8 m long and 6 m wide. In total, the deposit consists of 25 socketed axes (large and small, with flattened blades), 13 fragments originating from six or seven sickles, three spearheads and three fragments of pieces whose function and exact shape could not be determined. Both the forms of sickles and their combination with socketed axes point to a combination specific for [?] the series of hoards of Moigrad-Tăuteu type, dated to the Ha B1 period (broadly corresponding to the 10th century BC). The closest analogy, geographically speaking is a discovery from Sărvažel that contains all the types found at Pir, with one extra piece of bronze, a plano-convex ingot. The deposit from Pir resembles the hoard from Jupalnic in the Banat, in its structure (composition and proportions). The latter contained three spearheads, a few sickles and several socketed axes. With the exception of a few extra pieces, the deposit of Pir is similar in content to deposits from Cămin and Hida.

The method of deposition seems to indicate the reasons for burial. There are general themes in the interpretation of bronze deposits and specific aspects, the latter suggested by the place of discovery. In general, the deposits that resume their composition are believed to highlight the existence of rules that refer to possible “religious” beliefs for dedicating offerings. This idea would

also be supported by the deliberate brutality in the damage pieces suffered before burial. An axe broken into two pieces from the deposit at Sărvăzel illustrates this behaviour perfectly, as do the spearheads with traces of attempted cutting, both from the deposit of Pir. The deposition at Sărvăzel was discovered in an open settlement of the Gáva culture, and the offering from Pir was buried in a terrace head that enters the Ier Valley in an uninhabited area. The deposit from Pir could also be related to the fortified settlement on a peninsula in the Ier Valley, approximately 3 km in the direction of the Andrid village. The link between the two discoveries may be influenced by aspects of the relationship between the deposition of offerings and fortifications, inferred by researchers decades ago and strengthened by recent discoveries of bronze artefacts with the help of metal detectors. In the case of the offerings from Pir, this relationship is highlighted by the fact that the access into the fortification of Andrid was made from the direction facing Pir. This is indicated also by the structure of the fortification system of the settlement, more elaborate in the direction facing Pir, compared to simple palisades on the other sides, palisades which were surrounded by wide marshlands. I would like to propose that the 'logical' association between fortifications and bronze dedications, might be crucial to unravelling the enigma of the great tumulus of Pir. Its assignment to the complex tripartite system of fortifications, the tumulus itself and the subsequent bronze offerings is supported by its placement on the Ier terrace, where the Mail Road ("Drumul Poștei") goes, a road which for centuries crossed the marshes of the Ier Valley through the fortification systems of Andrid. There is no doubt that the local community was able to build a fortification system as long as 1.66 km, and had the ability to build an impressive mound with a diameter of 50 m, and a height of over 10 m.

Ofranda de piese preistorice de la Ciumești

Grupul de piese de bronz descoperit recent la Ciumești (în anul 2013) face parte din aşa numita categorie a "depozitelor", adică a grupărilor de arme, podoabe sau unelte ce se găsesc în număr mare în zona Sătmărelui, odată cu diferite lucrări de răscolare a pământului. Despre motivele îngropării acestor grupe de obiecte cercetătorii au identificat uneori elemente care susțin că piesele au fost îngropate ca ofrande, fără a lipsi cercetători care să susțină că uneori îngroparea pieselor metalice a avut rațiuni practice, de natură profană.

Piese au fost descoperite în grădina unei gospodării din Ciumești, cu ocazia unor lucrări agricole. În urma anunțării de către descoperitor, Gellért Angyal, specialiștii muzeului s-au prezentat la locul de descoperire, pe data de 12 iunie 2013. În final compoziția depozitului cuprinde 38 piese de bronz și 30 de fragmente de turte de bronz. Categorie armelor este reprezentată de opt piese: două pumnale (o piesă ruptă în două bucăți și un vârf), cinci topoare cu disc și spin (trei întregi și două fragmente de lame) și un fragment de topor cu manșon, miniatural. Categorie uneltelor este prezentă printr-un număr de 24 piese: 18 seceri (15 seceri cu buton ce au vârful rupt, un fragment de lamă și două vârfuri), patru celturi (două întregi și două fragmente de lamă) și două nicovale/ciocane. Categorie podoabelor este prezentă prin trei brățări întregi. Trei fragmente de bronzuri provin de la obiecte neidentificate.

Chiar dacă conține unele artefacte ce incep să apară și în depozitele de tip Uriu-Ópályi, pornind de la combinația caracteristică a unor piese (topoare cu disc și spin de tip B4, pumnal, celturi), depozitul de la Ciumești se încadrează în seria Cincu-Suseni/Kurd (ce este atribuită secolelor XII și XI a. Chr.). Pentru descoperirea de la Ciumești această apartenență este susținută și de numărul mare de turte, respectiv de gradul accentuat de fragmentare a pieselor. Pentru interpretarea descoperirii de la Ciumești, faptul că structura și starea fragmentară a obiectelor se

înscrie în niște canoane valabile într-o anumită vreme, ne face să luăm în considerare existența unui câmp motivațional comun ce provoacă aceste depuneri.

În cazul a 15 seceri de la Ciumești, fragmentarea pare să fi urmărit o regulă rațională, având în vedere că, fiecare piesă din cele 15 are ruptă aceeași parte dinspre vârf. Obiceul distrugerii vârfurilor, constatat și în cazul altor depozite cu seceri, reprezintă un element prin care se evidențiază scoaterea din folosință a piesei prin anihilarea părții active.

Același obicei poate fi luat în calcul și pentru trei topoare cu disc (cele două lame și toporul rupt), a fragmentelor de pumnal și a fragmentului de nicovală. Intenția de a fragmenta este evidentă în cazul toporului cu disc și spin care a fost rupt printr-o lovitură puternică, care nu a intervenit în timpul utilizării sale, ci a fost cauzată de o lovitură aplicată perpendicular pe piesă, cu scopul evident de a o distruge. De asemenea, ruperea pumnalului și a toporului cu disc în două fragmente componente nu are drept scop depunerea unui element care să suplimească întregul obiect.

Prin prezența în conținutul său a unor piese legate de metalurgie (nicovale, turte), depozitul de la Ciumești poate fi pus în legătură cu o descoperire mai veche și astfel aruncă o nouă lumină asupra practicării în zonă a metalurgiei preistorice.

În apropierea locului în care a fost găsit depozitul, în urmă cu un jumătate de secol a fost descoperit un mare grup de tipare, matriče în care erau turnate piese de bronz ce se datează, de asemenea, în perioada ce corespunde ultimelor

Ofranda de piese preistorice de la Ciumești.
Приношения доисторических предметов из Чумешти.
The offering of prehistoric artefacts from Ciumești.

două secole ale mileniului II a. Chr. Astfel, în zonă sporesc elementele ce atestă existența unui centru metalurgic, iar tiparele nu pot fi legate de instrumentarul unui meșter ambulant, cum s-a propus anterior. Devine tot mai plauzibil că practicarea metalurgiei în această zonă să fie domeniu component al unui important centru de putere din zona Ciumești - Sanislău, centru ce tinde a fi atestat de descoperirea în această regiune a unor piese specifice elitelor.

Приношения доісторичних предметів з Чумешті

Група бронзових предметів, нещодавно виявленіх в Чумешті (у 2013 році), є частиною, так званої, категорії "скарбів", тобто групи зброй, прикрас та зняряддя, знайдених у великій кількості під час різних сільськогосподарських робіт в Сатумарській зоні. Дослідники виявили елементи, які підтверджують причину захоронення цієї групи об'єктів, тобто, що вони були закопані як приношення. Але існує і припущення інших дослідників, які стверджують, що іноді поховання металевих об'єктів мало практичні причини світського характеру. Предмети були знайдені в саду господарства в Чумешті під час сільськогосподарських робіт. Після повідомлення першовідкривача Геллерта Андря, 12 червня 2013 року музеїні фахівці прибули на місце знахідки. Загалом скарб нараховує 38 бронзових предметів і 30 фрагментів бронзових зливків. Категорія зброй складається з 8 предметів: 2 кинджали (один зломаний на дві частини і кінчик), 5 сокир з диском на обусі (три цілі і два фрагменти кінців леза) і фрагмент мініатюрної сокири з рукояткою. Категорія знаряддя представлена 24 предметами: 18 серпів (15 серпів з кнопкою, з поламаним кінцем, фрагмент леза і два кінці леза), 4 молотки-кувалди. Категорія прикрас представлена 3 цілими браслетами. Три бронзові фрагменти походять від неідентифікованих предметів.

Навіть при тому, що деякі предмети починають з'являтися в скарбах типу Уріу - Опалі, виходячи зі специфічної комбінації деяких предметів (чеканомолоти типу В4, кинджал, сокири- кельти), скарб з Чумешті - відноситься до горизонту Сусені/Курд (XII - XI століття до н.е.). Для знахідки з Чумешті ця принадлежність підтверджується великою кількістю зливків металу, відповідно високим рівнем фрагментації предметів.

Для інтерпретації результатів знахідок в Чумешті те, що склад і стан фрагментованих об'єктів відповідає чинним канонам певного часу, дає можливість врахувати існування спільнної мотиваційної сфери, що спричиняє появу цих скарбів. У випадку 15 серпів з Чумешті фрагментація, здається, мала раціональне правило, так як кожний з 15 предметів має зломаний верх леза. Звичай ламати кінець леза, зафіксований і в інших скарбах з серпами, і є елементом, яким підкреслюється видalenня предмета з вжитку шляхом знищення його активної частини. Той же самий звичай можна прослідкувати і відносно трьох сокир з диском (зламано обидва леза і сокира), фрагменту кинджалу і фрагменту молотка-кувалди. Намір фрагментування очевидний у випадку сокири з диском і шипом, яка була зламана сильним ударом, нанесеним не під час використання, а прямо перпендикулярно на предмет з явною метою знищити його. Ясно також що у випадку кинджала і сокири з диском, обидва предмети зламані на дві складові частини не можуть вважатися як злам, який ґрунтуються на аргументації приношення одного фрагменту, який би доповнював весь предмет.

Завдяки наявності в його складі предметів, пов'язаних з металургією (молоток, зливки металу), скарб з Чумешті може бути пов'язаний з більш ранніми знахідками і, таким чином, проливає світло на спосіб практики в області доісторичної металургії.

Поруч з місцем, де був знайдений скарб, півстоліття тому була виявлені велика група

ливарних форм, в яких відливалися бронзові предмети, датовані періодом, який відповідає останнім двом століттям II тисячоліття до н.е. Таким чином, у регіоні збільшується кількість елементів, що підтверджують існування металургійного центру, а ливарні форми не можуть бути пов'язані з переліком інструментів мандрівного майстра, як говорилося раніше. Став більш правдоподібним, що практика металургії в цьому регіоні є важливим складовим компонентом потужного центру Чумешті-Саніслая, центру, який засвідчений відкриттям в цьому регіоні предметів, специфічних елітам.

The Offering of Prehistoric Artefacts from Ciumeşti

The group of bronze artefacts that has been recently discovered in Ciumeşti (in 2013) is part of the so-called class of “deposits”, namely of groupings of weapons, ornaments and tools that were found in large numbers in the Satu Mare area when works disturbing the soil were carried out. With respect to the reasons for burying these groups of objects, some researchers have identified clues pointing to the interpretation of these pieces as offerings, while other researchers hold the idea that sometimes the burial of metal pieces had practical, profane, reasons.

The artefacts were found in the garden of a household of Ciumeşti, during agricultural works. Gellért Angyal, the discoverer, announced the museum specialists who arrived there on June 12, 2013. To conclude, the deposit contained a total of 38 pieces of bronze and 30 fragments of bronze ingots. The weapons are: two daggers (one broken into two pieces and a dagger head), five butted-axes (three complete axes and two blade pieces) and a fragment of a miniature, sleeved axe. There were found 24 tools: 18 sickles (15 sickles with broken tip, a blade fragment and two tips), four socketed axes (two complete and two blade fragments) and two anvils/hammers. Adornments are represented by three complete bracelets. Three bronze pieces originate from unidentified objects.

The deposit from Ciumeşti belongs to the Cincu-Suseni/Kurd series (assigned to the 12th and 11th centuries B.C.) even though it contained some pieces common for the Uriu-Ópályi type, starting from the characteristic mixture of some pieces (butted-axes of B4 type, dagger, socketed axes). The assignment of the discovery from Ciumeşti is held by the large number of ingots, namely by the high degree of the fragmentation of the pieces.

The fact that the discovery from Ciumeşti had a certain composition and fragmentary pieces which meet the canons of a certain period makes us think of a common motivation that caused these depositions. The fragmentation of the 15 sickles of Ciumeşti seems to have followed a rational rule since all 15 pieces follow the same breaking pattern of removing the tip. The habit of destroying the tips that was also found in other sickles deposits is an element which highlights the putting out of use of the pieces by annihilating the active part. The same habit was resumed in the case of the three butted-axes (two blades and a broken axe), dagger and anvil fragments. The intention of breaking was yielded in the case of the butted-axe that was broken by a strong hit, a hit that was not made during its use, but it was caused by a hit applied perpendicularly on the object with the obvious purpose to destroy it. It is also clear that in the case of the dagger and butted-axe (both objects were broken into two) one cannot consider that one of the half broken parts was meant to symbolize the entire object.

Its content of pieces related to metallurgy (anvils, ingots) is linked to an earlier discovery thus bringing a new light on the practice of prehistoric metallurgy in the area. Near the place where the deposit was found, half a century ago, there was a large group of moulds discovered where bronze pieces were cast in the corresponding period of the last two centuries of the second millennium B.C. Thus, the elements of a metallurgical centre increased in the area and the moulds

cannot be related to a strolling craftsman's tools as proposed earlier. It becomes more plausible that the practice of metallurgy in this area used to be an important activity of a power centre in Ciumești - Sanislău area, a centre that is attested by some pieces specific of the elites.

TEZAURE ANTICE/ANCIENT TREASURES/СТАРОДАВНІ АНТИЧНІ

Lux și cotidian. Fibula de argint de la Culciu Mare-Boghilaz

Cercetarea arheologică a văii Someșului din nord-vestul României a fost unul dintre programele importante ale Muzeului Județean Satu Mare în anii comunismului. În cadrul acestui program, care avea drept întă epoca bronzului și cea romană, s-au realizat mai multe săpături în hotarul localității Culciu Mare. În perioada respectivă, sistemul de săpătură a constat în trasarea unor secțiuni paralele și deschiderea unor suprafețe mici pe contextele descoperite. În punctul de hotar Boghilaz, în așezarea barbară de epocă romană, au fost cercetate mai multe gropi și o locuință rectangulară, adâncită în pământ.

Alături de un material ceramic foarte bogat, în umplutura locuinței adâncite în pământ a fost descoperită o fibulă din argint, ornamentată în tehnica filigranului. Locul de descoperire este cu totul neobișnuit, asemenea obiectelor luxoase fiind găsite în general în contexte funerare. Podoaba descoperită la Culciu Mare are analogii foarte bune în orizontul de morminte principale germanice tip Leuna- Haßleben, datează într-o două jumătate a secolului III p. Chr.

Această descoperire incită spre o întrebare interesantă: au stat oare elitele vandale de pe valea Someșului, cu hainele prinse în fibule luxoase din argint, în locuințe sărăcăcioase adâncite în pământ? În Barbaricum-ul Central European sunt cunoscute locuințe din piatră ale unor șefi barbari, însă foarte probabil aceste construcții de prestigiu pot fi legate de prezența unor meșteri sau ucenici romani, comandanți de interese politice ale Imperiului sau pur și simplu de interese economice personale. În afară de aceste cazuri rare, putem să acceptăm ideea că elitele germanice locale au locuit într-adevăr în locuințe simple, adâncite în pământ.

Розкіш і повсякдення. Срібна фібула з Кулчу Маре - Богілаз

Археологічні дослідження долини Сомеш у північно-західній Румунії були одним із важливих складових програм Повітового музею Сату Маре у часи комунізму. В рамках цієї програми, яка була спрямована на вивчення бронзового та римського часу, проводилися деякі розкопки в прикордонному селі Кулчу Маре. У той період система розкопок полягала у прокладанні траншей і відкритті невеликих ділянок на виявленіх ділянках. У прикордонному пункті Богілаз на варварському поселенні римського періоду були досліджені декілька ям і запущені в землю прямокутні житло.

Поряд з дуже багатим керамічним матеріалом, у заповненні напівземлянки, була виявлена срібна фібула, орнаментована

Fibula de argint de la Culciu Mare - Boghilaz.

Срібна фібула з Кулчу Маре - Богілаз.

The Silver Fibula from Culciu Mare - Boghilaz.

філігранною технікою. Місце знахідки дуже незвичайне, такі розкішні предмети, зазвичай, знаходять в поховальних комплексах. Прикраса, виявлена у Кулчу Маре, добре узгоджується з горизонтом князівських германських могильників типу Леуна-Гаслебен, які датуються другою половиною III ст. н.е.

Це відкриття наштовхує на цікаве запитання: чи еліта вандалів, яка жила в напівземлянках долини Сомеш, носила одяг, закріплений розкішними срібними фібулами?

У Варварській Центральній Європі відомі кам'яні житла деяких варварських вождів, але, швидше за все, ці престижні будови можуть бути повязані з присутністю тут римських майстрів, які були привезені сюди із-за політичних інтересів Римської Імперії або просто з особистих економічних інтересів. Крім цих рідкісних випадків, ми можемо прийняти ідею, що дійсно місцева германська еліта жила у простих напівземлянках.

Luxury and Everyday Life. The Silver Fibula from Culciu Mare - Boghilaz.

The archaeological research of the Someș Valley in the north-west of Romania was one of the most important programs of the Satu Mare County Museum during the Communist period. Several excavations in the outskirts of the village of Culciu Mare were conducted under this program whose target was the Bronze and Roman Ages. During this period, the excavation system consisted in digging parallel sections and opening small casetes on the discovered features. At Boghilaz, in the Roman Age Barbarian settlement, several pits and a rectangular dwelling deepened into the ground were investigated.

Alongside the rich ceramic material, the fill of the sunken dwelling revealed a silver fibula, decorated in the filigree technique. The place of discovery is very unusual, as such luxury items were generally found in funerary contexts. The jewel from Culciu Mare has very good analogies in the Germanic princely tombs horizon of Leuna-Haßleben type, dating from the second half of the 3rd century AD.

This discovery points to an interesting question: did the Vandalic elites from the Someș Valley wear their clothes pinned with luxury silver fibulae and live in poor sunken houses? In the Barbaricum of Central Europe stone dwellings were built for some Barbarian chiefs, but most likely these prestige buildings may be related to the presence of Roman craftsmen and apprentices, commanded by the political interests of the Roman Empire or simply by personal economic interests. Apart from these rare cases, we can accept the idea that the local German elites really lived in simple sunken houses.

Contextul descoperirii fibulei de argint. Culciu Mare - Boghilaz.

Контекст відкриття срібної фібули з Кулчу Маре - Богілаз.
The context of the discovery of the silver fibula. Culciu Mare - Boghilaz.

Mormântul de inhumăție de la Dindești-Grădina lui Negreanu. Epoca timpurie a migrațiilor, mijlocul sec. V. p. Chr.

Mormântul de inhumăție a fost descoperit în 1966 cu ocazia exploatarii lutului, la adâncimea de 2,3 m, groapa funerară având dimensiuni de 1,9 x 0,8 m. Scheletul a fost întins pe spate, fiind distrus aproape în întregime, s-a păstrat craniul și un femur. Orientare NNV (capul)-SSE. Inventarul mormântului a fost deosebit de bogat: haina defunciei a fost prinsă cu două fibule din argint, brâul a fost legat cu o curea ce avea o cataramă din argint. Inventarul este completat cu un șirag de mărgele, o oglindă și un cuțităș de toaletă. Ofranda a fost depusă în mormânt într-un vas cenușiu, cu ornamente lustruite pe umăr.

Cele mai importante piese din mormânt sunt fibulele cu semidisc, care își au originea în sec. IV. p. Chr. pe teritoriul culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. Mai târziu, în perioada prezenței hunice în Bazinul Carpathic, ele devin cu dimensiuni din ce în ce mai mari și reprezintă, probabil un simbol de rang în societatea barbară. Descoperirea de la Dindești face parte din orizontul mormintelor de femei cu două fibule cu semidisc și se poate data în faza cronologică D2 (mijlocul sec. V p. Chr.). Aceste morminte au fost interpretate, făcând parte dintr-un „koinē” germanic, cu aspecte culturale caracteristice pe un spațiu larg, din Caucaz până la Atlantic.

Europa a cunoscut transformări adânci în perioada prezenței hunice din prima jumătate a sec. V. Influențele culturale dintre societatea barbară germanică și cea antică târzie se întrepătrundea. La aceste confluențe se adaugă noile impulsuri culturale estice, chiar din Asia, aduse de conglomeratul multietnic format din trupele supuse elitelor hunice. Spațiul nord-vestic al României în sec. V. p. Chr. a fost controlat de gepizi, poate cel mai puternic trib germanic din confederația hunică care, datorită poziției de forță, a beneficiat în mod substanțial din uriașul aflux de bogății care s-a scurs către barbari dinspre Imperiul Roman. Defuncta de la Dindești facea parte probabil din societatea de elită gepidică din valea Ierului, era îmbrăcată foarte pretențios, după moda vremii, reflectând prin vestimentație poziția socială a întregii familii.

Могила трупоположення в Діндешті - Сад Негряну. Рання епоха міграцій, середина V ст. н.е.

Могила трупоположення, похоронна яма розмірами 1,9 x 0,8 м, була виявлена в 1966 році під час видобування глини на глибині 2,3 м. Скелет лежав на спині, був зруйнований майже повністю, збереглися лише череп і стегнова кістка. Скелет направлений на північний захід, голова на південний схід. Інвертар могили був надзвичайно багатим, одяг покійниці був зачіплений двома срібними фібулами, пояс прив'язаний ременем зі срібною пряжкою. Інвентар доповнений намистом, дзеркалом та туалетним ножем. Приношення було покладено в могилу у сіру миску з полірованим оздобленням на плечу.

Найбільш важливі бронзові предмети – це фібули з напівдисками, які датовані IV ст. н.е. і походять з території культури Сантиана де Муреш – Чернігів. Пізніше, під час присутності гунів в Карпатському басейні, вони стають все більш великими і представляють, ймовірно, символ рангу у варварському суспільстві. Знахідка в Діндешті належить до горизонту жіночих могил з двома фібулами з напівдисками, можемо датувати її в хронологічному етапі D2 (середина V ст.). Ці могили були інтерпретовані як частина німецького “койне” з культурними аспектами, характерними для широкого простору, від Кавказу до Атлантики.

Європа зазнала глибокі перетворення під час присутності гунів у першій половині V ст. Культурні впливи древньогерманського та пізнього стародавнього суспільства

перепліталися. До них добавлялися нові східні культурні імпульси, навіть з Азії, привнесені багатонаціональним конгломератом – елітними військами гунів. Північно-західний простір Румунії у V ст. н.е. контролювався гепідами, мабуть, найпотужнішим германським племенем конфедерації гунів, які, завдяки їхній силі, користувалися істотно величезним напливом багатства, яке приходило від варварів до Римської імперії. Покійниця з Дінешті, ймовірно, належала до гепідської еліти долини Ер, була одягнена дуже вишукано, за модою того часу, а одяг відображав соціальне становище сім'ї.

The Inhumation Grave from Dindești- Negreanu's Garden (Grădina lui Negreanu). The Early Age of Migrations, the Middle of the 5th Century AD.

The inhumation grave was discovered in 1966 during clay exploitation at a depth of 2.3 m. The funerary pit had dimensions of 1,9 x 0,8 m. The skeleton was laying on its back. It was almost entirely destroyed, only the skull and a femur being preserved. The orientation of the skeleton was north-north-west (the head)-south-south-east (the legs). The inventory of the grave was particularly rich. The woman's clothing was pinned with two silver fibulae (brooches) and the waist had a belt with a silver buckle. The inventory also contained a string of beads, a mirror and a small knife. The offering was laid on the bottom of the grave in a grey bowl with polished decorations on its shoulder.

The most important pieces from the grave are the silver brooches with semi-disc shaped heads originating in the 4th century AD on the territory of the Sântana de Mureş-Cerneahov culture. Later, when the Huns entered the Carpathian Basin, these fibulae became larger and larger and perhaps they were symbolizing the rank in the Barbarian societies. The discovery from Dindești is part of the women graves horizon with two brooches with semi-disc shaped heads and can be dated to the D2 phase (the middle of the 5th century). These graves have been interpreted as being part of a Germanic "koiné" with typical cultural aspects for a large area, from the Caucasus to the Atlantic.

Europe has undergone profound transformations during the presence of the Huns in the first half of the 5th century. For this timeframe, cultural interferences between the Germanic Barbarian and the Late Antiquity societies are common. New eastern cultural impulses from Asia are added to these confluences, brought by the multiethnic group from the troops commanded by the Hunnic elites. The northwestern part of Romania during the 5th century AD was controlled by the Gepids, perhaps the most powerful Germanic tribe of the Hunnic confederation that due to their advantageous position have benefited substantially from the huge influx of wealth that came from the Roman Empire. The deceased from Dindești probably belonged to the Gepid elites from the Ier Valley as she was dressed in a pretentious way, reflecting the fashion of her time and the social position of the entire family.

Bibliografie selectivă/Вибрана бібліографія/Selected Literature.

- Tiberius Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică*, București 1978.
- Robert Gindole; Gheorghe Lazin, *Așezarea barbară din epoca romană de la Culciu Mare-Bogilaz. Die römerzeitliche barbarische Siedlung von Culciu Mare-Bogilaz*. In: H. Pop, I. Bejinariu, S. Băcuet-Crișan, D. Băcuet-Crișan (eds.): *Identități culturale locale și regionale în context european. In memoriam Alexandri V. Matei*, Cluj- Napoca, 2010, p. 323- 343.
- Sabin Adrian Luca, *Sfârșitul eneoliticului pe teritoriul intracarpatic al României, Cultura Bodrogkeresztrú, Alba Iulia*, 1999.
- Ioan Németi, *Descoperiri funerare din sec. V. e. n. lângă Carei. Grabfunde des 5. Jhs. U. Z. aus der Umgebung der Stadt Carei*. In: *Acta Musei Napocensis*, IV, 1967, 499-508.
- János Németi, *Repertoriul arheologic al zonei Careiului*, București 1999.
- Cristian Virag, *Cercetări arheologice la Urziceni-Vamă*. In: *Acta Musei Porolissensis*, 26, 2004, 41-76.

Inventarul funerar al mormântului de la Dindești-Grădina lui Negreanu.

Похоронний інвентармогили з Діндежті - Сад Негряну.

The funeral inventory of the grave from Dindești- Negreanu's Garden.

photo: ing. Marius Amarie